

EL RETAULE DELS MONSTRES Acció teatral

Un projecte de La forma del somnis

Representació teatral i diàleg «El retaule dels monstres» el Dia Internacional de la Salut Mental

«El retaule dels monstres» és una acció teatral coordinada per la dramaturga Alma García. Es tracta d'una obra fruit d'un treball teatral intensiu que es va dur a terme durant el mes d'octubre de 2022 i que s'ha reeditat durant el mes de maig de 2023. Durant diverses sessions de preparació dutes a terme als locals de La Nostra Veu, es proposa un treball d'escenificació de textos propis al qual estan convidats els participants del projecte «Mostram monstres», així com els nous estudiants, usuaris i professionals de salut mental que s'hi vulguin implicar. L'acció teatral es presentà per primer cop el 7 d'octubre de 2022 a Can Campaner, Palma, en el marc de les activitats del Dia Internacional de la Salut Mental, i, per segon cop, a la Universitat de les Illes Balears, dia 24 de maig de 2023.

L'obra sorgeix en paral·lel a la publicació del volum *Mostram monstres*. Una investigació creativa sobre la por (Palma: Ínsula literària, 2023) en què es convidava a diferents persones a escriure sobre les seves pors. En format teatral, presenta diverses escenes enllaçades en què cada participant explica el seu monstre, o la situació en què les seves pors apareixen. L'escenografia combina música, text i alguna coreografia senzilla. Cada escena s'adapta a les necessitats expositives del participants, que han assajat l'obra en un procés col·lectiu de creació. L'objectiu és crear un producte artístic de qualitat, que permet conèixer en primera persona les pors diverses que compartim les diferents persones afectades per situacions de patiment mental, siguin usuaris de salut mental o professionals, tinguin o no un diagnòstic concret, siguin escriptors o músics. Uneix persones que han trobat en el teatre un espai on rompre el estigma sobre el seu malestar.

Fitxa tècnica

Durada: 45 min

Dramaturgia: Alma García

Actors: Catalina Balaguer, Francesca Buades, Xabier Delgado, Carlos Burgos, Lluç Covas, Cipriano Picó, Toni Adover, Gonzalo Vazquez, Koen Gabi, Marie Delbousquet, Vicente Galaso, Andy Perez, Mabel Enriquez, Florencia Vivanco

Músics: Marie Delbousquet (Cello)

Necessitats tècniques:

Escenario de 5m x 5m

3 micros inalámbrics de diadema

3 micros de pie

Altavoces

Equipo sonido

PRESENTACIÓ DEL PROJECTE "LA FORMA DELS SOMNIS"

La forma del somnis és un projecte col·laboratiu obert que actualment integra estudiants del grau de Llengua i Literatura Catalanes de la Universitat de les Illes Balears, usuaris i professionals de l'Àrea de Salut Mental Comarca Tramuntana (Inca) i de l'associació La Nostra Veü de familiars i usuaris de salut mental, però també d'altres creadors o professionals que s'han sumat als seus projectes. No té inscripció en cap organisme, però es vincula a les tres institucions citades. Sorgí a iniciativa de la Dra. Mercè Picornell, Professora Titular d'Universitat del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, i de dos tècnics d'entitats de serveis per a persones amb trastorns de salut mental, una radicada a Palma (Vicente Galaso, president de La Nostra Veü) i un altre a Inca (Xavier Delgado, especialista a HDSM), col·laborar en un projecte interdisciplinari on poder treballar els somnis, les emocions i els monstres des d'una vessant creativa, literària, artística, inclusiva i innovadora que posa en diàleg al món acadèmic, al camp literari, l'entorn de la salut mental i els obre a la societat.

La tasca inicial de cada projecte s'ha iniciat com a projecte de curs de l'assignatura Aproximacions Interdisciplinàries a la Literatura, de quart del grau de Llengua i Literatura Catalanes. En el marc d'aquesta assignatura es dediquen quatre o cinc sessions a realitzar tasques de treball pràctics vinculats tant al coneixement dels vincles entre literatura i l'àmbit temàtic o de treball elegit, així com a desenvolupar tasques de correcció i traducció, edició del llibre i promoció (redacció de comunicats, gestió de xarxes socials, etc.). Es planifiquen també sessions de participació conjunta amb els col·lectius implicats. Des d'aquest inici els dos projectes realitzats fins ara hen tengut la seva projecció particular, sumant creadors i participants (la dramaturga Alma García, així com els músics Marie Delbousquet i Ben Payen) i difonent-se en àmbits diferents (teatral, creatiu, etc.).

L'any 2023 el projecte ha obtingut el Premi Honorífic d'Educació Bartomeu Picornell de l'Ara Balears.

Fins ara s'han duit a terme tres projectes, dos dels quals segueixen actius:

2020-2021: Somnis, literatura i salut mental

2022-vigent: Mostram monstres: una investigador creativa sobre la por

2023- en curs: Mots ignots: un experiment de morfologia creativa

Un recent estudi de Centre of Mental Health del Regne Unit alerta sobre l'augment de problemes associats a la salut mental entre els estudiants universitaris (Androulla Harris, "Mental health and moving from school to further and higher education", Centre for Mental Health, 2019). Moltes investigacions avalen que el període comprès entre els 16 i els 25 anys s'associa a una sèrie de factors de risc per al començament del desenvolupament de problemes de salut mental. Els trastorns de l'estat d'ànim (ansietat i depressió) figuren com els més coneguts entre estudiants. Si parlem de l'espectre psicòtic, la majoria dels primers brots es donen en aquestes edats i els trastorns alimentaris i conductes autolesives, si bé comencen abans, no solen demanar ajuda fins al començament d'aquest període. Això fa que el sector sanitari i els serveis socials associats estiguem posant el focus d'interès en la detecció primerenca d'aquests trastorns que permeti afrontar el problema i les seves conseqüències més aviat millor.

Si bé és cert que l'objectiu d'aquest projecte és la creació d'un llibre amb textos relacionats amb els somnis i de monstres, redactats per un col·lectiu format per estudiants, usuaris de salut mental i altres escriptors, no és menys cert que el fet de compartir el procés creatiu i els continguts dels somnis afegeix un coneixement mutu entre tots aquests col·lectius que el converteix en un projecte interessant en la lluita contra l'estigma associat als problemes de salut mental. Recordem que l'estigma social cap a aquest col·lectiu està principalment associat al desconeixement de la població general sobre la salut mental.

En aquest marc, el projecte La forma del somnis neix amb la voluntat d'obrir espais de col·laboració entre professionals, usuaris de salut mental i estudiants universitaris. Ens interessava reflexionar des de la pràctica, i a partir del contacte entre usuaris de serveis de salut mental i estudiants de llengua i literatura, sobre la funció de l'escriptura i la creativitat en el marc dels col·lectius de salut mental. Alhora que contribuïem a trencar els estigmes sobre els problemes de salut mental, permetíem als usuaris dels diferents organismes implicats treballar conjuntament amb estudiants i professionals en un projecte conjunt. Propiciàvem, així mateix, el trencament d'estereotips respecte a la funció dels estudis universitaris i, en concret, de la tasca dels futurs graduats en llengua i literatura catalanes, que es vinculen sovint a l'àmbit educatiu i la gestió cultural, però difícilment es perceben com a allunyades d'àmbits d'aplicació vinculats a entorns com l'hospitalari o els col·lectius del tercer sector. Per als estudiants implicats comportava, així mateix, la possibilitat de desenvolupar habilitats personals i professionals concretes i de veure com podien contribuir a projectes amb significació social posant en pràctica les seves competències, això és, la capacitat de gestió de projectes culturals, el seu coneixement dels procediments d'escriptura creativa, l'edició de textos, la traducció i la correcció.

En definitiva, sorgia amb la voluntat de donar resposta a una doble necessitat:

- a) La generació de recursos i estratègies de difusió de la salut mental i d'eliminació dels estigmes vinculats als trastorns de salut mental.
- b) La capacitació dels futurs graduats en llengua i literatura catalana (que treballaran en àmbits educatius, de gestió cultural o editorial, etc.) per dissenyar i dur a terme activitats vinculades a entorns diversos, especialment, vinculats a col·lectius vulnerables i compromís social.

En termes generals, l'ús de processos creatius i de textos literaris no és pas aliè als processos terapèutics. És freqüent parlar d'art-teràpia en diversos sentits i la biblioteràpia, prescripció literària o poesia-teràpia és una pràctica en auge. Tanmateix, no coneixem iniciatives

semblants que involucrin col·lectius universitaris d'humanitats i serveis de salut mental. En aquest sentit entenem que la nostra proposta és innovadora.

OBJECTIUS

Objectius generals:

- Fomentar la pràctica artística en les unitats de salut mental.
- Generar un espai de reflexió sobre l'accés a la creativitat per part de col·lectius vulnerables.
- Afavorir les relacions mútues entre persones, col·lectius i institucions aparentment distants, com ho són el context universitari, escriptors, el marc sanitari i assistencial vinculat a la salut mental i la indústria editorial.

Objectius concrets:

- Acostar els estudiants d'un grau universitari a la realitat social de les Illes Balears i, en concret, al món de la salut mental.
- Desenvolupar, mitjançant la narració o la il·lustració, una major capacitat d'introspecció, expressió emocional i integració de la identitat personal en els usuaris i professionals de salut mental.
- Servir-se de la creació literària i artística com a estratègia per reduir l'estigma social associat a les persones amb trastorns mentals
- Fomentar habilitats comunicatives i de treball cooperatiu en el marc literari entre estudiants i usuaris de salut mental

Fins ara s'ha engegat dos projectes coordinats amb múltiples ramificacions: *Quimeres: somnis, literatura i salut mental* i *Mostram monstres: una investigació interdisciplinària sobre la por*.

Son elements innovadors d'aquest projecte:

- El treball col·laboratiu i en xarxa de col·lectius vinculats a tres sectors diferents que poques vegades entren en contacte, això és: salut, tercer sector i estudiants d'humanitats.
- L'ús dels recursos creatius i literaris per desfer els estigmes vinculats als trastorns de salut mental, a partir de productes de qualitat (editats amb cura, correctes a nivell lingüístics, interessants en el mercat editorial) i dissenyats pels interessats (en processos de diàleg i intercanvi).
- El disseny de mecanismes de responsabilització horitzontal en l'elaboració de moltes parts del projecte (comissions de treball, debat sobre el disseny del projecte).
- La creació de processos creatius transdisciplinars per al foment del benestar personal.
- L'aprenentatge de la responsabilitat social dels futurs professionals en l'àmbit de l'ensenyament i de la cultura des de la pràctica.

- Diari Última Hora: "El hospital de día de Inca y La Nostra Veu participan en un proyecto literario de la UIB"
 - https://www.ultimahora.es/noticias/local/2021/03/18/1247621/arte-salud-mental.html?utm_source=twitter&utm_medium=web
- Presentació i diàleg a IB3 Ràdio, 23 de març de 2021
 - https://www.ultimahora.es/noticias/local/2021/03/18/1247621/arte-salud-mental.html?utm_source=twitter&utm_medium=web
- Presentació del projecte Quimeres a IB3 Notícies el 28/03/21
 - <https://twitter.com/i/status/1376164931918258182>
- Presentació del llibre "Quimeres. Somnis, literatura i salut mental" a IB3 Notícies el 14/02/2022
 - <https://www.youtube.com/watch?v=Bq9Gub2JLpo>
- Entrevista entorn de la representació de les pors a càrrec del Dr. David Roas, convidat de La forma dels somnis per al projecte Mostram monstres.
 - <https://twitter.com/IB3noticies/status/1513574708658290691>
- Article a revista de literatura "La lectora", recuperada en data 10/05/2022
 - <https://lalectora.cat/2022/05/10/de-peixos-alats-i-llagostes-dales-daigua/>
- Notícia de Diari de Balears el 06/07/22 referint-se de la cloenda del projecte <https://www.dbalears.cat/balears/balears/2022/06/06/367423/mostram-monstres-reflexio-interdisciplinaria-sobre-por.html>
- Notícia apareguda a Ib3notícies el 11/04/22 a la secció de Cultura descrivint la segona edició d'aquest projecte "Mostrar Monstres" on l'especialista en literatura fantàstica David Roas reflexiona sobre els usos dels monstres als cinema i la literatura
 - <https://www.youtube.com/watch?v=5lYiGiBHeII>
- Notícia a Última Hora sobre *Retaule dels monstres*: <https://www.ultimahora.es/noticias/local/2022/10/08/1806401/usuarios-del-hospital-dia-inca-nostra-veu-sobre-escenario.html>
- Notícia sobre l'estrena d'Entre veure i creure hi és tot a IB3 Televisió: <https://ib3.org/monstres-i-pors-convertits-en-teatre>
- "El retaule dels monstres" aterra a la UIB: https://www.arabalears.cat/societat/voste-pacient-voste-no-res-retaule-dels-monstres-atterra-uib_1_4710681.html
- Premi honorífic Ara Balears: https://www.arabalears.cat/10-anys/projecte-uib-forma-dels-somnis-rep-mencio-especial-premi-bartomeu-picornell-d-educacio_1_4687733.html